

INLEIDING OP HET THEMANUMMER OVER TAAALSTIMULERING

Taal zit in alles; alles zit in taal. Dit speciale nummer van *Veerkracht* zou eigenlijk *Taalkracht* moeten heten. Het nummer staat vol met artikelen over taal en de wijze waarop taalstimulering krachtig vormgegeven wordt. De Taalunie schetst een breed perspectief op de rol van taal in de huidige en toekomstige maatschappij (Vanhooren et al., 2017). Taal kan vorm geven aan de samenleving: taal als bindmiddel om de sociale cohesie te versterken; taal als instrument voor deelname aan de 21ste-eeuwse samenleving, waarin bepaalde competenties van belang zijn die op hun beurt een sterk beroep doen op taal, zoals: 'bewust kunnen omgaan met verandering', 'complexe informatie

kunnen verwerken', 'in staat zijn tot kritisch en probleemoplossend denken', 'zelfstandig beslissingen kunnen nemen', 'creatief met elkaar kunnen samenwerken', 'kunnen communiceren (...)', 'kunnen omgaan met nieuwe media en technologie' (p.11). Taal kan ook als instrument gezien worden om volwaardig deel te kunnen nemen aan de samenleving. Hierbij wordt specifiek verwezen naar het Nederlands als instrument voor deelname aan de Nederlandse samenleving, maar ook naar het Nederlands en andere talen, waarbij niet alleen aandacht is voor het verwerven van andere talen, maar ook voor een positieve en gevoelige houding ten opzichte van andere talen.

PROGRAMMALIJN TAALSTIMULERING

Dit speciale themanummer over taalstimulering markeert in zekere zin het begin van een nieuwe periode. Het nieuwe Kennis- en Innovatiecentrum (KIC) van Hogeschool KPZ is in 2021 van start gegaan met vijf programmalijnen, waaronder de nieuwe programmalijn Taalstimulering (Jongstra & Looijenga, 2022). De lijn is gericht op onderzoek, professionalisering en innovatie op het gebied van taalstimulering in het domein kind en educatie. Met het begrip taalstimulering bedoelen we: alle handelingen en voorwaarden hiertoe die voor en door professionals ingezet kunnen worden ten einde respectievelijk de taal van opgroeiende kinderen en ouders en die van taalstimulerende professionals te versterken, alsmede de (talige) context waarin zij werken te verbeteren. Het gaat hierbij om taal in de breedste zin van het woord en niet alleen om de ontwikkeling van de mondelinge taalvaardigheid, zoals vaak gedacht wordt bij taalstimulering.

In de afgelopen jaren lag de focus van Hogeschool KPZ op het ondersteunen van de complexere taalvaardigheden zoals lezen met begrip, reflecteren, schrijven, interactie (Jongstra, 2021). De nieuwe programmalijn Taalstimulering is in samenspraak met vele professionals en vanuit verschillende perspectieven tot stand gekomen. De programmalijn sluit aan bij:

- de landelijke kennisagenda en actuele nationale en internationale ontwikkelingen op het gebied van taalontwikkeling en taalstimulering;
- vraagstukken uit de regiopraktijken;
- de bestaande interne expertise op het gebied van taalstimulering.

De ambitie van Hogeschool KPZ voor de periode 2021-2025 is om voort te bouwen op de reeds bestaande expertise en tegelijkertijd de focus te verbreden naar de taalstimulerende omgeving en de taalcompetenties van alle professionals die uiteindelijk verantwoordelijkheid dragen in het versterken van de taalcompetenties van opgroeiende kinderen 0-18 jaar. Toekomstige activiteiten zullen verbonden zijn met de thema's van de vier andere programmalijnen van Hogeschool KPZ:

- perspectieven op kansrijke ontwikkeling van kinderen en jeugd;
- interprofessionele samenwerking en professionele identiteit;
- leiderschap en maatschappelijk ondernemerschap;
- Onderwijsarbeidsmarkt en Strategisch HRM.

MISSIE EN MAATSCHAPPELIJKE OPDRACHT

De missie en maatschappelijke opdracht van de programmalijn Taalstimulering van Hogeschool KPZ is om de taalstimulerende competenties van (aankomende) professionals en hogeschooldocenten in het domein kind en educatie te bevorderen. Dat is belangrijk, omdat jonge kinderen verschillen in taalvaardigheid en het aantal laaggeletterde jongeren stijgt. Vroege interventies zijn dus van belang om onderwijsachterstanden, en met name taalachterstanden, tegen te gaan. Door versterking van de taalcompetenties en professionele identiteit van professionals en verbetering van de talige context waarin professionals werken, wordt de ontwikkeling van de taalcompetenties van opgroeiende kinderen bevorderd. De opbrengsten dragen uiteindelijk bij aan de verbetering van de leefwerelden van opgroeiende kinderen en aan maatschappelijke sociale cohesie en inclusie.

Taalstimulerende professionals (in het werkveld en op de hogeschool) zijn in staat om:

- adequaat in interactie te gaan met studenten/ leerlingen, collega's en ouders;
- helder en concreet te formuleren voor verschillende doelgroepen;
- heldere uitleg te geven;
- taalsteun te bieden;
- te zorgen voor talig geschikt lesmateriaal;
- hun eigen taalcompetenties blijvend te ontwikkelen (Vanhooren & Wulftange, 2020).

UITGANGSPUNTEN

De programmalijn Taalstimulering is gestoeld op de volgende uitgangspunten ten aanzien van het optimaliseren van taalstimulering: een positief taalklimaat, een gezamenlijk gedragen (to)taalbeleid, vanuit interprofessionele samenwerking, gebaseerd op inspiratie & interactie.

Ten eerste dient er sprake te zijn van een positief taalklimaat. In zo'n klimaat heeft de professional (op de hogeschool of in het werkveld) een positieve grondhouding ten opzichte van alle talen en dialecten; hij realiseert zich dat taalleerders en taalondersteuners in verschillende situaties wisselende rollen kunnen aannemen; hij staat hierdoor open voor wederkerig leren en heeft altijd zijn taalantenne uitstaan.

Ten tweede gaat het om een gezamenlijk gedragen, visiegericht taalbeleid, dat ingegeven is door evidence informed inzichten over effectieve taalstimulering. Taalstimulering is een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid. Het is zichtbaar in het didactisch, pedagogisch en professioneel handelen van alle professionals en van hogeschooldocenten op Hogeschool KPZ. Het taalbeleid is weliswaar allesomvattend (to-taalbeleid), maar kent een duidelijke focus t.a.v. verbeterdoelen (Jongstra et al., 2021).

Ten derde het belang van interprofessionele samenwerking bij taalstimulering. Om de ontwikkeling van taalcompetenties optimaal te ondersteunen worden de perspectieven van formeel en informeel leiders verenigd en werken professionals uit verschillende sectoren vanuit verschillende rollen en functies samen. Continue gezamenlijke co-creatie in de regio tussen het kenniscentrum van de hogeschool (docent-onderzoekers van verschillende vakgebieden), het werkveld (professionals uit het onderwijs, de kinderopvang, sociaal werk), de lokale overheden, en de belanghebbenden is hierbij essentieel.

Ten vierde het belang van inspiratie en interactie in relatie tot de professionele identiteit van de taalstimulerende professional. Taalstimulerende professionals zijn zelf te allen tijde een inspirerend voorbeeld in het ontvankelijk zijn voor de verschillende perspectieven die deze bronnen bieden. Ze dienen daarnaast bijzonder vaardig te zijn in het selecteren en transfereren van verrijkende taalinspiratiebronnen, en in het tot stand brengen van lerende interactie en reflectie hierover. Het gaat daarbij om alle taaluitingen die de mens in de wereld tegenkomt en die zijn perspectief op de wereld kunnen verrijken, bijvoorbeeld jeugdliteratuur (beelden en teksten) of andere vormen van kunst, inclusief digitale taaluitingen, zoals bijvoorbeeld verhalende games of podcasts.

INNOVATIE EN KENNISONTWIKKELING

Het programma is gericht op innovatie van de beroepspraktijk, innovatie van onderwijs en op kennisontwikkeling. Wat betreft de innovatie van de beroepspraktijk gaat het om de werkcontext van (aankomende) professionals in het domein kind en educatie, de werkcontext van hogeschooldocenten, waarin de taalstimulerende competenties van professionals versterkt worden, en om de leefwereld van kinderen van 0 tot 18 jaar, en hun ouders/verzorgers. Wat betreft de innovatie van het onderwijs gaat het om de versterking van de

taalcompetenties van (aankomende) professionals in het domein kind en educatie en die van hogeschooldocenten. Wat betreft kennisontwikkeling, gaat het om de wijze waarop professionals taalstimulering vormgeven en de socio-ecologische context waarbinnen ze vanuit diverse rollen en taken taalstimulering optimaliseren, en het gaat om effectief en efficiënt professionaliseren van taalstimulerende professionals. De volgende drie kernvraagstukken staan centraal in het programma Taalstimulering.

- Wat zijn kenmerken van en voorwaarden voor het versterken van de taalcompetenties van (aankomende) professionals?
- Op welke wijze kunnen de taalcompetenties van opgroeiende kinderen van 0 tot 18 jaar versterkt worden?
- Wat zijn kenmerken van en voorwaarden voor het versterken van de taalcompetenties van hogeschooldocenten?

Sinds september 2021 heeft Hogeschool KPZ een onderzoeksgroep Taalstimulering geïnstalleerd. De onderzoeksgroep bestaat uit docent-onderzoekers en een junior onderzoeker (respectievelijk Annemarie Regeling, Boukje Bruins, Claire Goriot, Bertjaap van der Ploeg, Hugo van den Ende, en Lotte Mensink). Daarnaast participeren regelmatig bachelor- en masterstudenten van universitaire opleidingsprogramma's in de onderzoeksgroep. Alle opleidingen van Hogeschool KPZ (ba, ad, ma) zijn vertegenwoordigd in de onderzoeksgroep.

PROJECTEN

De leden van de onderzoeksgroep participeren momenteel in diverse projecten, waarbij samengewerkt wordt met meerdere landelijke en regionale partners uit de wetenschap en praktijk. We noemen enkele voorbeelden van lopende projecten: *de multifunctionele inzet tekstloze prentenboeken*. In dit project wordt onderzocht hoe professionals tekstloze prentenboeken voor meerdere doelen kunnen inzetten in de verschillende leefwerelden van opgroeiende kinderen. Een ander voorbeeld is *Leraren als leesbevorderaars*. In dit project voeren we samen met zeven scholen, hogeschool Viaa en Stichting Lezen en prof. Roel van Steensel van de Erasmus Universiteit Rotterdam een ontwerpgericht onderzoek uit waarbij we een professionaliseringsaanpak ontwerpen en testen ten einde de leraren te versterken in hun competenties als leesbevorderaars. Een langer lopend project is die van *Vakoverstijgend werken met schurende en naburige teksten*. Het gaat om een methodiek waarbij zowel het leesbegrip en de leesmotivatie als de ontwikkeling van kennis en vaardigheden in een leergebied verstrekt. Hogeschooldocenten uit verschillende vakgebieden van diverse lerarenopleidingen in Nederland werken in de doorontwikkeling van deze methodiek hierbij samen met teacher leaders van verschillende basisscholen.

De programmalijn kent ook een kenniskring Werkveld Taal, waarin professionals uit diverse schoolbesturen vanuit verschillende rollen en taken participeren. Incidenteel sluiten externe professionals uit verschillende sectoren voor kortere of langere tijd aan. De leden van de onderzoeksgroep en de kenniskring participeren ook in verschillende netwerken op regionaal en nationaal niveau.

In de aanloop naar de totstandkoming van dit speciale themanummer hebben we belangrijke landelijke partners gevraagd om vanuit hun perspectief een overzicht te geven van de actuele ontwikkelingen en daarbij met hyperlinks de lezer te wijzen op inspirerende, concrete voorbeelden. In dit themanummer word je dan ook geïnformeerd door de Taalunie, de SLO en Stichting Lezen en krijg je een inkijkje wat er in samenwerking met het Kennis- en innovatiecentrum van Hogeschool KPZ op regionaal gebied gebeurt op het gebied van taalstimulering. Ook laten mijn collega's van Hogeschool KPZ zien hoe ze samenwerken bij het vormgeven aan taalstimulering, bijvoorbeeld op het gebied van het benutten van de rijke jeugdliteratuur in de verschillende opleidingen. Ik wens je veel leesplezier.

GOED OM TE WETEN

Ben je benieuwd naar de projecten of wil je eens in gesprek over hoe taalstimulering vanuit jouw organisatie in samenwerking met het Kennis- en innovatiecentrum verder vorm kan krijgen? Mail dan naar kic@kpz.nl.

LITERATUUR

- Jongstra, W., & Looijenga, A. (2022). Programmalijn Taalstimulering Hogeschool KPZ.
- Jongstra, W. (2021). Inleiding Taalstimulering. In I. Pauw & W. Jongstra (Eds.), *Een leraar met een eigen kleur; ontwikkeling van professionele identiteit* (pp. 137-144). Gompel & Svacina.
- Jongstra, W. Bouwhuis, B., & Bruins, B. (2021). To-taalbeleid verbindt; elk onderwijs is taalonderwijs. In I. Pauw & W. Jongstra (Eds.), *Een leraar met een eigen kleur; ontwikkeling van professionele identiteit* (pp. 145-158). Gompel & Svacina.
- Vanhooren, S., Pereira, C. & M. Bolhuis (2017). *Iedereen taalcompetent. Visie op de rol, de positie en de inhoud van het onderwijs Nederlands in de 21ste eeuw*. Nederlandse Taalunie.
- Vanhooren, S., & Wulftange, L. (2020). *De taalcompetente leraar; en referentiekader voor taalcompetenties van leraren in Nederland en Vlaanderen*. Nederlandse Taalunie.

OVER DE AUTEUR

dr. Wenckje Jongstra is associate lector en programmaleider taalstimulering op Hogeschool KPZ.

